

**БЕЖАНЦИТЕ:
ДНЕС И УТРЕ**

АКАДЕМИЧЕН БЮЛЕТИН

БРОЙ 8 | ЮНИ - ОКТОМВРИ 2021

СЪДЪРЖАНИЕ

Уводна статия	2
За болката, която ни прободете от Кабул <i>Силсила Махбуб</i>	4
Статистика	6
Жените бежанки – когато различието се превръща в повод за безразличие или дистанцираност <i>Албена Накова</i>	8
Иранките след Ислямската революция 1979 – живот в парадокс <i>Людмила Янева</i>	12
Зараждане на феминисткото движение в арабския свят <i>Ива Парцалева</i>	16
Правни въпроси и предизвикателства в процедурата на жени, търсещи закрила <i>адв. Десислава Тодорова</i>	22
Жените, миграцията, възможностите и Humans in the Loop <i>Магдалена Цанева, Пресияна Бахова</i>	25
Колкото по-осъзнати са хората в Иран, толкова повече страдат. Интервю с Фей Ешкевари <i>Ваня Иванова</i>	28
Съветът на жените бежанки в България – 18 години отдаден труд за права, равенство и ненасилие <i>Линда Ауанис</i>	33
Академични хоризонти	34
Възможности за публикуване и участие	34
Нови публикации	34
Редакционна колегия	35
Благодарности	35
Обратна връзка	35
Резюме на български език	36
Summary in English	36

Уводна статия

Здравейте читатели, колеги, приятели,

След първите два броя на академичния бюлетин за 2021 г., които бяха създадени с активното участие на студенти, сме радостни да представим пред вас трети брой, който е посветен на темата „Принудителната миграция и жените“. Според данни от годишния доклад за 2020 г. на ВКБООН „Глобални тенденции“ приблизително 47% от 84,2 млн. души по света, принудени да напуснат домовете си, са жени и момичета. В България през 2020 г. 364 жени са подали молби за международна закрила, по данни на Държавна агенция за бежанците, като на 46 е предоставен бежански, а на 160 - хуманитарен статут. Трети брой на академичния бюлетин е посветен на тях и онези преди тях, решили да построят живота си отново в България.

Благодарни сме на всички отзовали се със статии, като темите, на които се спряхме, са нагласите и отношението на българското общество към бежанците и в частност жените бежанки; животът на жените в Иран след Ислямската революция; личният разказ на една жена журналист от Иран; зараждането на феминисткото движение в арабския свят. Правните въпроси са в основата на една справедлива и щадяща процедура по получаване на международна закрила, защо са нужни комплексен подход и оценка ще научите от рубриката „Правен консултант“.

Статиите правят мост и целят по-добро разбиране на живота на жените „там“ (страните на произход), но също бихме искали да обърнем внимание на начина, по който оставят следа и „тук“. На 20 юни 2021 г., Световния ден на бежанеца, едно от значимите събития беше свързано с жените бежанки в България. Фондация „Мисия Криле“ откри фотографската изложба „И ти можеш“ в Дома на киното в София, с която показва историите на 12 жени от Иран, Афганистан, Сирия, Ирак и Нигерия и техните послания към жените в България. За самата фотографска изложба организаторите казват: „[#иТиМожеш](#) е много повече от фотографски проект. Създаването на кадрите и споделянето на посланията роди истинска общност“. През лятото изложбата беше открита и в Харманли.

Не можем да говорим и пишем за/с жените бежанки, без да отдадем признание към Съвета на жените бежанки в България (СЖББ), организацията, която вече осемнадесет години работи в посока подкрепа на жените и техните семейства, търсещи и получили международна закрила в България. В разговор с Линда Ауанис, председател на организацията, тя разказва, че все повече дами, след първоначален адаптационен период от няколко месеца в страната, имат желание и търсят възможности да работят. Въпреки това заетостта сред тях е значително по-ниска спрямо тази при мъжете. В тази връзка бихме искали да припомним и социалното проучване, проведено от екип на Каритас София

на тема „Жените бежанки и пазарът на труда в България“ през 2019 г. (достъпно [ТУК](#)), чиито изводи и препоръки са актуални и днес. Културната ориентация, дискутирането на половите роли, работата върху комуникационните умения, възможности за допълнителни квалификации, менторски програми са част от инициативите и на двете организации в посока пълноценна интеграция на жените бежанки на пазара на труда.

В посока подкрепа на бежанките, техните семейства, а и всички граждани на трети страни, които имат нужда от консултация по дадена тема, ще работи и първото по рода си в България Бюро за информация и услуги за чуждестранни граждани, което отвори врати на 17.09.2021 г. на бул. „Христо Ботев“ 111. Центърът е резултат от дългогодишни усилия и партньорство между Столична община, Асоциацията за развитие на София, ВКБООН, БЧК и всички НПО, които работят в сферата на международната закрила и като цяло предоставяне на услугите на чужденците в България.

Бихме искали да насочим вашето внимание и към един призив на Фондацията за достъп за права (ФАР) във връзка със скорошна тяхна кампания в помощ на Анджела, самотна майка от Гана, която идва в България, за да спаси себе си и нероденото си дете от домашно насилие. От няколко месеца детето има здравословни проблеми. Майката едва свързва двата края, тъй като разходите за медицински изследвания и лекарства са непосилни за нея. Повече за кампанията на ФАР и как да се направи дарение може да прочетете [ТУК](#).

Този брой бихме искали да посветим на всички жени, които се борят за права, равенство и достоен живот навсякъде по света. Споделяме и една кампания, [My Stealthy Freedom](#), насочена срещу задължителното носене на хиджаб, за която ни разказа Фей Ешкевари, журналистка от Иран, която живее вече повече от десет години в България и разказва какво е да бъдеш жена в Ислямската република, както и какви са реалните възможности пред жените бежанки в България.

А последният четвърт брой на академичния бюлетин за тази година ще бъде на тема „Принудителната миграция и децата“, ще се радваме да получим вашите статии, анонси, споделяне на изследвания, резултати до 30 ноември 2021 г.

Приятно четене,

Редакционната колегия

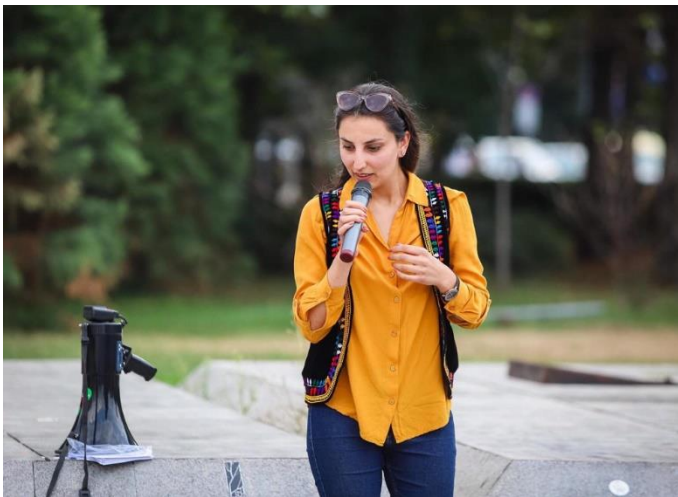
За болката, която ни прободете от Кабул

Силсила Махбуб

От 15 август 2021 г. тъмните дни за пореден път застигнаха моя роден Афганистан. По оживените улици на Кабул, люлката на гражданското общество в страната ни, се настани тишината: на живота без надежда за развитие и без смисъл.

За мен, като афганистанка, далеч от пределите на родината, е ужасно трудно да не знаая какво да направя, за да помогна - да помогна на моя народ, да спася своята държава.

Това, което мога да свърша отдалеч, е да дам глас и лице на страданието. Затова и първото, което сторих, е да организирам демонстрация, състояла се на 20 август в центъра на София. Целта ни беше да призовем правителствата по света да отделят повече внимание на случващото се в Афганистан, да ги накараме да не забравят съдбата на хората, които остават в страната.

Тези протести и демонстрации по целия свят, от които в България също станахме част, дават увереност на хората и по-специално на жените в Афганистан: те също събраха смелост да излязат по улиците и да защитят своите права.

Моят начин да помогна беше да участвам в различни медии и предавания: всички те бяха насочили поглед към Афганистан, а възможността да говоря за съдбата на жените там, ме накара да се чувствам поне малко полезна на народа си. На 22 септември 2021 г. успях да организирам в София и събитие, посветено на историята и културата на Афганистан. С участниците говорихме за първия режим на талибаните и успехите, постигнати през последните 20 години, които днес са под заплаха. Говорихме за красотата на природата, за селското стопанство. Животът под знака на талибаните предишния път беше толкова жесток и страховете ни са, че надеждата отново си отиде. Усещането е, че някой умишлено те спира, дърпа те назад. Цяло едно поколение, което две десетилетия се бори толкова усилено за прогрес, днес мълчи, а постигнатото изглежда като стар спомен.

Можете да чуete повече от Силсила на следните линкове:

- [Свободна Европа: С поглед, отправен към Кабул. Една афганистанка в България](#)
- [БНТ: Каква е съдбата на бежанките от Афганистан](#)
- [Дарик радио: Мигрантският натиск върху България се увеличава](#)
- [Темата на NOVA: Тъгата на Кабул](#)
- [БНТ: Да създадеш живота си отново](#)
- [БНР: 845 бежанци от Афганистан са в Бусманци и Военна рампа, повечето непълнолетни](#)

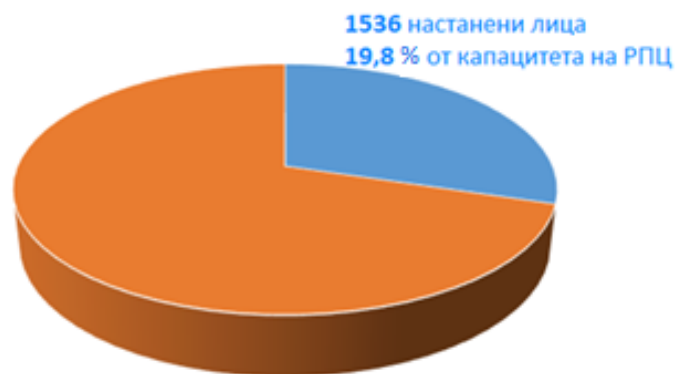
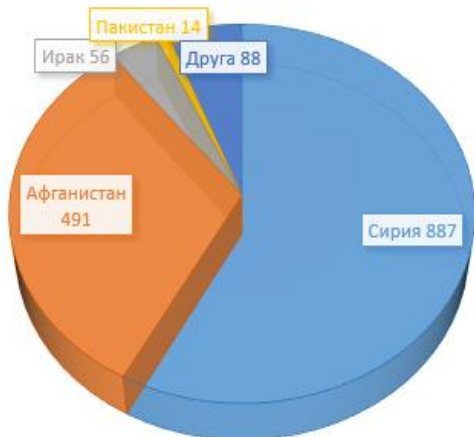

Статистика*

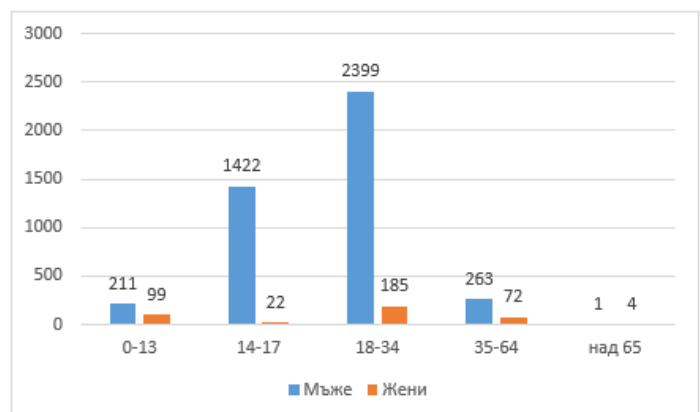
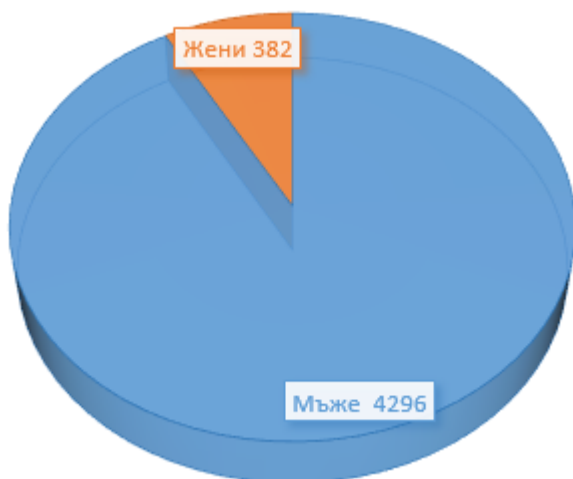
Потърсили и получили международна закрила потърсили и получили закрила за периода януари – август 2021 г.

Лица, настанени в центровете на ДАБ към 31.08.2021 г.

Статистически данни за потърсилите международна закрила

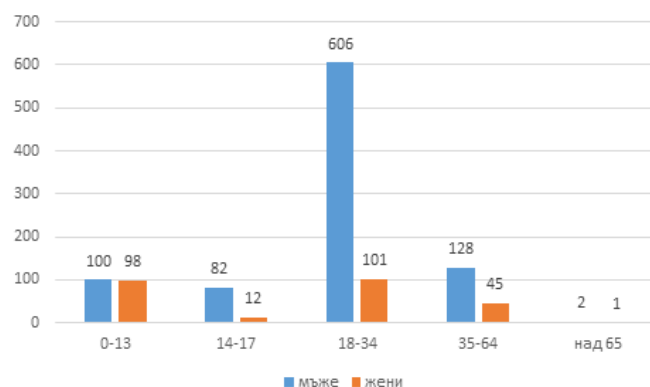

Статистически данни за получилите международна закрила

Видове предоставен статут

Статистика по пол и възраст на получилите международна закрила

*Данните са предоставени от ДАБ

Ресурси за статистически данни относно лицата потърсили и получили международна закрила

- [Статистика на Държавната агенция за бежанците при Министерски съвет](#)
- [Миграционна статистика на Министерство на вътрешните работи](#)
- [Навигатор за статистически данни на Български съвет за бежанци и мигранти](#)
- [Глобална статистика на ВКБ ООН – Агенцията на ООН за бежанците](#)

Жените бежанки – когато различието се превръща в повод за безразличие или дистанцираност

Албена Накова

*Албена Накова е доцент, доктор по социология, заместник-директор на Института по философия и социология при БАН. Основните ѝ научни интереси и изследователска работа са в областта на **етносоциологията и етнопсихологията** - национална и етническа идентичност, междуетнически отношения и общуване в когнитивен план, етническата толерантност в контекста на представите за собствения и другия етнос, междуетнически дистанции, ние- и те-образи. През последните 8 години изследователската ѝ работа е концентрирана повече върху проблематика, свързана с **демографската политика, миграциите и бежанците** и по-конкретно върху проблемите, отнасящи се до културните различия в епохата на мобилността, взаимодействията между народите и културите, плурализма и мултикултурализма, културните дистанции, миграциите и промените в идентичността, толерантността в условията на засилени миграционни процеси, представите и нагласите към другия/чужденеца/бежанеца, интеграцията на бежанците в приемащото общество, политиката по отношение на бежанците и мигрантите. През този период е работила по няколко проекта, изследващи отношението и нагласите на българските граждани към бежанците, последният от които „Бежанците в представите на българите – страхове, разбиране, съпричастност“, финансиран от ФНИ, резултатите от който са представени в настоящата статия.*

Събитията в Афганистан през последния един месец и заплахата жените да изгубят своите права

на работа и образование, въпреки обещанията на талибаните, че ще ги запазят, но „в рамките на шариата“, изправя света пред опасността от нова бежанска вълна, в която вероятно жените бежанки биха представлявали значително по-голяма част в сравнение с предходните бежански вълни. Всичко това поставя на дневен ред въпроса за отношението към тях в приемащите общества на Европа, където те биха потърсили закрила, при положение, че макар за последните 20 години жените в Афганистан да са имали свое извоювано място в образованието, науката, културата, политиката и страната да е постигнала значителен напредък по отношение на правата на жените, те все пак си остават носители на една култура, твърде различна от европейската.

Емпирично установен факт е, че успехът на всяка една държавна политика и мерки в областта на приема и интеграцията на търсещите и получилите международна закрила бежанци е едновременно следствие на две групи фактори – предприетите мерки на държавно ниво (законодателство и политики) и нагласите на местното население. Ето защо тук ще се опитам да представя отношението на българските граждани към жените бежанки – ще потърся отговор на въпроса дали те като една от особено уязвимите групи бежанци (наред с непридружените деца бежанци и изобщо децата бежанци, хората с

увреждания и възрастните хора) предизвикват повече съчувствие, съпричастност и готовност за оказване на помощ или напротив, са обект на безразличие и дори дистанции. Анализът на обществените нагласи към жените бежанки тук е представен на база данни от национално представително изследване, проведено по проект „Бежанците в представите на българите – страхове, разбиране, съпричастност“ (финансиран от ФНИ към МОН) и осъществено от Института по философия и социология при БАН. Изследването е проведено през периода август - септември 2020 г. с 1000 респондента.

Ето кои са факторите, съгласно данните от националното представително изследване, които определят подкрепата на българските граждани за приемането на бежанец в България (подредени в низходящ ред): *да има желание да се научи да говори български език* (посочено от 84,7% от респондентите); *да приема начина на живот в България* (посочено от 83,7% от респондентите); *да има професионални умения* (посочено от 79,7% от респондентите); *да може да се самоиздържа* (посочено от 76,7% от респондентите); *да може да говори български език* (посочено от 61,4% от респондентите); *да има добро образование* (посочено от 58,7% от респондентите); *да е християнин* (посочено от 39,2% от респондентите); *да е семейство бежанци с деца* (посочено от 26,4% от респондентите); *да са*

непридружени деца-бежанци (посочено от 24% от респондентите); *да е сама майка с деца* (посочено от 21,1% от респондентите); *да е бял* (посочено от 19,5% от респондентите); *да е човек с увреждане/специфични потребности* (посочено от 13,4% от респондентите); *да е необвързан/сам млад мъж* (посочено от 7,3% от респондентите); *да е необвързана/сама млада жена* (посочено от 6,3% от респондентите); *да е мюсюлманин* (посочено от 4,5% от респондентите)¹.

Както се вижда от отговорите, жените бежанки не предизвикват нито особено съчувствие, нито особено желание за подкрепа. Всъщност готовността за подкрепа на сами/необвързани млади жени бежанки е предпоследна в така образуваната скала от фактори, от които зависи подкрепата на българските граждани за оставането на бежанци в България и дори е по-слаба от готовността за подкрепа на сами/необвързани млади мъже. Единствено подкрепата за сами майки с деца излиза малко по-напред в скалата от фактори, но въпреки това и тя се оказва в долния край на скалата, което означава ниско ниво на готовност за подкрепа. Много по-важни за българските граждани се оказват такива качества и характеристики като *влaдeенe нa eзик, професионални умения, добро образование, възможност за самоиздържане, приемане на местния начин на живот*, т.е. социални умения и качества, които предопределят възможността за самоиздържане и за успешно вписване на бежанците в българското общество, които като цяло са относими както към мъжете, така и към жените. Така характеристики като *сама майка с деца* или *необвързана/сама млада жена*, за които би могло да се очаква да предизвикват повече съчувствие и готовност за подкрепа, всъщност се оказват доста назад в скалата от отговори на респондентите, като при това събират (особено второто) много малка част от позитивните отговори. От друга страна, *28,4% от респондентите са посочили, че за тях изобщо не*

¹Сумата от процентите при отговорите на този въпрос надхвърля 100%, тъй като респондентите са посочвали по повече от един отговор.

е важно, ако става дума за сама майка с деца (за да подкрепят оставането ѝ в България), а 43,1% са посочили, че за тях изобщо не е важно, ако става дума за необвързана/сама млада жена (за да подкрепят оставането ѝ в България). Тези отговори показват, че между отношенията на съчувствие и безразличие към жените бежанки, българските граждани клонят повече към безразличието. Относително по-високо ниво на съпричастност както към необвързаните/сами млади жени бежанки, така и към самотните майки с деца проявяват хората на средна възраст (възрастовата група 46-65 години), ниско образованите хора (с основно и начално или изобщо без образование) и представителите на българския етнос. По-висока степен на готовност за подкрепа на млади сами жени бежанки заявяват също така самонаетите лица и хората от малките градове, докато жените бежанки с деца са обект на по-силна подкрепа от страна на жителите на столицата и безработните лица.

Като продължение на тези изводи, попитани каква трябва да бъде държавната политика по отношение на бежанците, наред с много други предложения, 20,2% от интервюираните заявяват, че държавната политика „трябва да осигурява целенасочено подпомагане на уязвими групи – многодетни и самотни майки, хора с увреждания, непридружени деца бежанци и др.“. Както се вижда и в този случай, още веднъж се потвърждава относително ниският дял на хората (една пета от всички анкетирани), които подкрепят приема и интеграцията у нас на уязвими групи бежанци, част от които са и жените бежанки, което е поредното доказателство за демонстрираното безразличие към проблемите на жените бежанки, безразличие, което преминава дори в дистанции. Относително по-високо ниво на подкрепа за държавната политика, насочена към подпомагане на уязвимите групи сред бежанците, заявяват най-възрастните български граждани (над 65 години), самонаетите лица и хората, живеещи в малките градове.

Каква е обаче оценката на българските граждани за това доколко българската държава реално се

ангажира с грижа за жените бежанки? В това отношение мненията на респондентите се раздвояват – 13,9% са на мнение, че българската държава не се ангажира изобщо с грижа за жените бежанки, докато 11,4% смятат, че българската държава се ангажира изцяло с грижа за жените бежанки. Има един съвсем минимален дял респонденти – 4,1%, които смятат, че държавата се ангажира само частично с грижа за жените бежанки. Това, което прави най-силно впечатление обаче е, че преобладаващата част от анкетираните лица – 70,6% - нямат никакво мнение за държавната политика по отношение на жените бежанки, което всъщност потвърждава безразличието и липса на интерес към тези хора. Най-силно убедени в ангажираността на българската държава към жените бежанки са лицата над 65 години, ниско образованите и трудово заетите/работещите лица.

До голяма степен обяснение на демонстрираните от българските граждани дистанции и безразличие към жените бежанки е непознаването на тяхната култура и начин на живот, а непознатото предизвиква по презумпция дистанции и отхвърляне. Показателни в това отношение са отговорите на въпросите: „Какво от културата на бежанците ви допада?“, съответно „Какво от културата на бежанците не ви допада?“ и „Ако имахте възможност, какво бихте променили в културата на бежанците?“. Най-голям дял в тези случаи представляват отговорите „не съм запознат с тяхната култура“ – съответно 63,7%, 58,5% и 65,2% от отговорите. Малко по-голяма конкретика внася мнението на 14,3% от

интервюираните лица, които заявяват, че не одобряват „отношенията между половете“ като част от културата на бежанците; мнението на 4,2% от респондентите, които заявяват, че ако имат възможност биха променили именно „взаимоотношенията между половете“ в културата на бежанците; и мнението на също 4,2% от изследваните лица, които заявяват, че ако имат възможност биха променили „взаимоотношенията в семейството“ при бежанците. При това хората, които не одобряват отношенията между половете в културата на бежанците, са в по-голямата си част жени, над 65 години, с висше образование, живеещи в столицата и с български етнически произход. А тези които, ако имат възможност, биха променили тази страна от живота на бежанците, са най-често млади хора (между 18 и 25 години), жени, с български етнически произход, живеещи в столицата, безработни и с ниско образование (начално и основно). Прави впечатление, че хората, които споделят противоположното мнение, т.е. одобряват тази страна от живота и културата на бежанците (взаимоотношенията между половете) са под статистическата грешка, което реално означава, че тези отговори са незначими. Известна яснота относно различията в начина живот и културата на българското население и бежанците внасят някои от изказванията на участници в проведените като част емпиричните изследвания по проекта фокус групови дискусии:

„Те са научени да имат много деца, а ние имаме малко. Казват, че като се върнат в техните държави ще родят още 3-4 деца...Имаше една жена с три деца и тя казваше: „На мен това са ми малко деца. Искам още три.“. Ама как ще ги изхранва тези деца, като тя не иска да работи? Казва, че там в Сирия жените не работят.“ (жена, пенсионер, 75 г., участник във фокус групово дискусия в село Крушево, Гоцеделчевско).

„Те според мен по съвсем друг начин живеят, различно от българите... Те си имат други разбирания, които са неприемливи за нас. От друга вяра са, от друг континент.“ (жена, работи в кметството, 28 г., участник във фокус групово дискусия в село Хотница, Великотърновско).

Именно социалните и културни дистанции, които разделят местното население и бежанците, липсата на познаване и разбиране на чуждата култура и начин живот са в основата на безразличието и липсата на съчувствие, в едни случаи, и на отхвърлянето, в други. Но това, което буди безпокойство и поставя въпроси е, че това безразличие и отхвърляне се разпростират дори върху групи, които по принцип предизвикват повече симпатии и съчувствие като сами жени бежанки – необвързани млади жени или сами майки с деца. Позитивните решения са в посока на опитите са поставяне на мястото на другия, изпадналия в беда и нуждаещ се от помощ, в опитите за неговото опознаване и разбиране, защото за хората, които никога не правят опит да опознаят другия и да се поставят на неговото място, различията са основанията, които легитимират отхвърлянето. Докато хората, които се опитват да опознаят другия и да го разберат, са готови и да го приемат, въпреки осъзнаването на социалните и културни дистанции и различия, които ги разделят.

Иранките след Ислямската революция 1979 – живот в парадокс

Людмила Янева

Людмила Янева е дългогодишен преподавател по персийски език в специалност „Иранистика“ към Центъра за източни езици и култури, СУ „Св. Климент Охридски“, както и преводач на съвременна иранска литература. В неин превод от персийски език са публикувани някои произведения на известния ирански писател Садег Хедаят, повестта на Шахрнуш Парсипур „Жени без мъже“ и романите „Моята орис“ и „Бащата на другия“ на Паринуш Сани. Съставител е на сборниците „Да си жена от Изтока...“, „Новото лице на Изтока“ и „Равноправие“, в които са включени разкази на съвременни ирански автори, както и на хисторическата на съвременна иранска литература на персийски език. Нейни преводи на съвременни ирански разкази са включени и в сборниците „Смях с превалявания“, „Смешни етюди“ и „Толкова близо, толкова далеч“. Автор е на Учебник по персийски език, втора част, по който се преподава в специалност „Иранистика“. Има издадени две книги: „Иран: Жените, които не мълчат“ (2018), посветена на иранските писателки, и „Когато момичетата викат“ (2019), посветена на иранските режисьорки.

В навечерието на Ислямската революция 1979 г. аятолах Хомейни обещава на иранките, че шиизмът, който ще бъде водещ във всички аспекти на живота, щом шахът бъде свален, „ще издигне [жените] на пиедестала, който им се полага, един по-висок пиедестал“ (Могадам 1988: 224). Действителността обаче е друга. Хомейни се завръща в Иран на 11.02.1979 г. и само две седмици по-късно, на 26-ти същия месец, отменя Закона за защита на семейството и връща основаващата се на *шариата* система, т.е. драстично орязва правата на жените по отношение на брака и семейството. Новият режим постановява всички, получили развод според условията на този закон, да се считат за законно омъжени за своите съпрузи. Жената отново става напълно подчинена на мъжа. На мъжете е върнато

правото на четири съпруги. Открито се насърчава сключването на временен брак *сиге* (Худфар 1999: 23). Семейното планиране и контролът над раждаемостта са отменени. Попечителството на децата се предоставя на бащата или дядото по бащина линия. Възрастта за встъпване в брак за момичетата се връща на девет години (с аргумент, че на тези години Айша се е омъжила за пророка Мохамед). На тази възраст те могат да бъдат съдени за престъпления. За сравнение – момче може да бъде съдено на петнайсет. Жените са приканени да напуснат работа и да се върнат къщи. Възстановена е смъртната присъда за прелюбодеяние. Боят с камшик става една от основните форми за наказание при употреба на алкохол, слушане на западна музика, събирания на мъже и жени, които нямат роднинска връзка, и т.н. Под претекст, че са „твърде емоционални“, на жените се забранява да упражняват някои професии, като съдия. „Революцията от 1979 г. отвори нова глава в историята на жените. Тя почита забулените жени като силни революционерки и обезценява тези със светски разбирания като поклоннички на Запада, реакционерки и жени с непристойно поведение“ (Седги 2007: 200). „Така от популярния по това време лозунг „Независимост, Свобода, Ислямска република“ ние получихме само Ислямска република“, споделя разочарована иранка (Есфандиари 1997: 53). Отношението на режима към жените, от една страна, си поставя по-сложна задача – унищожаването на модерната прозападно настроена средна класа. От друга, цели превръщането им във второстепенни граждани (Могадам 2003: 200). Хомейни, който през 1962 г. яростно се противопоставя на правото на жените да гласуват, изтъквайки, че това би било поквара, променя своето мнение след революцията. В проповед от 19 септември 1979 г. той казва: „Жените имат право да участват в политиката. Това е техен дълг... Ислямът е политическа религия. В исляма всичко, дори и молитвата, е политически акт“.

С прилагането на *шариата* жените губят гражданските си права, но продължават да имат равни политически права с мъжете. Изборните им

гласове са с еднаква тежест. В Наказателния и в Гражданския кодекс съществуват дискриминационни текстове по полов признак: в съда свидетелските показания на две жени се равняват на показанията на един мъж; ако кола удари пешеходец, наказанието за водача и обезщетението на жертвата се намаляват наполовина, ако последният е жена; омъжена жена не може да получи паспорт или да пътува извън страната без писменото разрешение на съпруга си, той също така има правото да избира местожителството на семейството и може да попречи на съпругата си да упражнява дадена професия.

От сто седемдесет и петте члена в новата Конституция само четири се отнасят до жените и касаят семейството в рамките на ислямския закон. Иранките може да бъдат избрани в кабинета, но не и да се кандидират за президент. Не буди учудване фактът, че според нея само *раджал* („мъж“) може да бъде президент. Постепенните реформи и реинтеграцията след революцията идват от самите жени. Някои консерватори, включително ислямистки активистки, обръщат идеологията на сегрегация при заетостта на жените, като заявяват, че Иран се нуждае от лекарки, учителки и т.н., за да бъде в съответствие с исляма. Тази алтернативна перспектива се превръща в оправдание за заетостта на жените. Така те получават възможност да работят извън дома, без да бъдат обвинявани, че пропагандират западния начин на живот. Забулването улеснява присъствието им в общественото пространство. До 1981 г. покриването става задължително за всички жени в Иран, независимо от религията, която

изповядват. Наказанието за неправилно забулване е 74 удара с камшик (Есфандиари 1997: 41). Създава се специален Комитет по морала (*Комите-йе монкерат*), чиито патрули строго следят за съблюдаването на хеджаба. Иранките не се примиряват с *чадора*. През лятото на 1993 г. правителството се опитва да следи дали ислямският начин на обличане се спазва. Отрядите на моралната полиция (*гящ-е ершад*) спират коли и оглеждат дрехите на жените, но гневната реакция на обществото ги кара да преустановят тези акции. Година по-късно в ползрението на властите попадат слънчевите очила, които иранките носят, и отново следват арести и наказания, но без очакваните резултати. Освен това младите иранки се появяват навън с различни на цвят небрежно преметнати шалове на главата. Така започва наречената от Хале Есфандиари „битка за линията на косата“, в резултат на която шалове се смъкват все по-назад и се показва все повече. Устните са леко начервени, а ноктите лакирани (Есфандиари 1997: 48). „В Иран нищо не е такова, каквото изглежда – пише Фарзана Милани в статията си „Политиката на червилото в Иран“ – има пластове върху пластове, прикрепени към всяка дума, към всеки жест, към всяко действие“.

През 1997 г. Азам Талегани прави опит да се кандидатира за президент, което е прецедент в иранската история. Тя оспорва член 115 от конституцията, регламентиращ, че кандидатите този пост трябва да са *раджал*. Основното значение на тази дума от арабския език е „мъж, човек“; но може да се преведе и като „деятел, деец“. В търсене на отговор дали тя може да бъде считана за *раджал*, Талегани посещава мнозина от духовниците в Гом и Техеран, участвали в написването на проекта за Конституция през 1979 г. След многочасови дискусии с тях тя прави извода, че и тя е *раджал*. „Някои духовници казаха, че е изключено жена да бъде президент – споделя Талегани пред американската журналистка Илейн Шолино – но един аятолах заяви, че мъж, жена, дори, с извинение и хермафродит, може да стане президент“ (Шолино 2000: 112). Талегани е уверена, че „Съветът на пазителите“ никога няма да я допусне да се кандидатира за поста и ще запазят мълчание,

както и става. Тя обаче е доволна, че като причина за недопускането ѝ те изтъкват не факта, че е жена, а това, че „не е религиозна и политическа фигура“. Според нея това е победа, защото доказва, че жена може да се кандидатира за президент. През 2001 г. 47 жени правят опит да се кандидатира за президентските избори. Не е изненада, че Съветът на пазителите, който има право да определи легитимността на кандидатурите, ги отхвърля. Но действията на тези иранки са от изключителна важност по няколко причини. Първо, те ясно показват увереността си, че са пълноправни участници в политическия живот на страната. Също така, тези кандидатки далеч не са само от елита или от висшата класа, а произлизат от различни слоеве на обществото: журналисти, юристи, професори, учители и дори домакини, още един пример за трайното обществено присъствие на жените след революцията.

През годините на ислямизация нивото на образование, степента на грамотност и процентът на жените, посещаващи университети, нарастват драстично. В Иран повече от 60% от студентите са жени, но достъпът им до 77 специалности е забранен, те не могат да записват ветеринарна медицина, селско стопанство и някои инженерни науки. На практика и работната заетост на иранките е само 15,2%, в сравнение с 64% при мъжете, а участието им в политическия живот е още по-слабо.

Присъствието в публичното пространство дава на иранките самоувереност и нови умения. Те се възползват от него, за да изразят своето мнение за режима. Уморени да чакат управляващите да изпълнят обещанията си, те сами започват да лобират за правата си, да задават въпроси, да изпращат протестни писма до различни инстанции. Впоследствие някои от политическите лидери започват да допускат компромиси.

Въпреки пречките, които иранките срещат, след революцията те постигат най-големи успехи на литературната сцена. С физическото прикриване на физическото им аз, писането за тях се превръща в начин на разбулване и акт на съпротива. Те много по-трудно получават разрешение за отпечатване на книгите си, отколкото техните колеги мъже, но не се обезсърчават. Така

литературата се превръща в особено важно средство за тяхното себеизразяване, тъй като публичното пространство за дискусии и дебати е изключително ограничено. Те дават истински живот на идеята, че „перото е по-силно от меча“. Произведенията им се издават в различни страни. Така например през 2003 г. излиза романът на Паринуш Сании „Моята орис“ („Сахм-е ман“), по-късно получил международна известност и преведен на двайсет и осем езика, включително на български.

Освен това, колкото и парадоксално да звучи, въпреки извънредно строгата цензура – в Иран след Ислямската революция има повече режисьорки, отколкото в която и да е от западните страни. Международното признание, което получават филмите им, много често е омаловажавано и съвсем не улеснява творческата им работа и понякога им създава повече проблеми. Това съвсем не ги обезсърчава и те продължават да дават видимост на проблемите на жените и децата в иранското общество след Ислямската революция – теми, които техните колеги режисьори избягват. Филмите не са самоцел за тях, или средство за натрупване на пари, според тях те следва да образуват, да поставят проблеми, да предизвикват дискусии, да въздействат за промяна към по-добро. Успехът им се дължи отчасти и на липсата на женски глас в иранското кино.

На 27.08.2006 г. иранки от различни религиозни и политически среди започват движение, известно като „Един милион подписа за отмяна на дискриминационните закони в рамките на две години“. До края на 2006 г. кампанията получава подкрепа в цялата страна от Техеран до Табриз,

Исфахан, Хамадан, Горган, Занджан, Язд и Керманшах. Оказва се, че искането за правна реформа не се ограничава само до определена група активисти за правата на човека, а обхваща и обикновените хора от всички сфери на живота. Въпреки че много от исканията не са изпълнени, движението постига осезаеми резултати. Заради успешния натиск върху парламента, през 2008 г. е променен Законът за наследството и жените получават права над имуществото на своите починали съпрузи. През същата година те си извоюват и равна кръвнина при произшествия, която се изплаща от застрахователните компании. Освен това са отхвърлени член 23 и 25 от Закона за защита на семейството, предложен от правителството на Ахмадинежад през 2007 г. Посочените членове биха позволили на мъжа да си взема втора съпруга, без да е необходимо разрешението на първата, и налагането на данък върху *мехрието* (сумата, която според брачния договор бъдещият съпруг трябва да заплати на жената в случай на развод), което жените получават.

Иранките вземат дейно участие и в „Зеленото движение“, възникнало по време на президентските избори през 2009 г. Те продължават да се борят за равенство чрез различни начини. Един от тях е кампания от 2014 г., водена от Масих Алинежад, „Моята прикрита свобода“, в която ирански жени публикуват свои снимки и клипове как стоят на обществени места и размахват свалените си забрадки или се разхождат по улицата без кърпи – нещо, което много от нас приемат за даденост. Не липсват клипове и за жестокото отношение към тях от страна на полицаи или случайни фанатизирани минавачи, възмутени от „непристойното“ им поведение. Наскоро, когато председателят на Революционния съд обяви, че тези, които изпращат видеоклипове на Масих Алинежад, ги заплашва десет години затвор, още повече иранки се присъединиха към кампанията. Още едно доказателство, че след Ислямската революция всички усилия за потушаване на съпротивата на жените, парадоксално само я засилват и разширяват. Кампанията започнала като протестно движение на светски настроените иранки от средната класа, сега се разпространява

и сред не толкова заможните, религиозни социални слоеве, които в миналото са били гръбнакът на ислямския режим.

Парадоксът, че в Иран, страна, в която жените са забрадени и потискани, но в никакъв случай не безмълвни, безропотни, безучастни и примирени със своята съдба, може най-точно да бъде обяснен с думите на младата иранска режисьорка Самира Махмалбаф: „Иранските жени са като свежи водни потоци – колкото повече натиск им се прилага, толкова по-голяма сила показват те, когато бъдат освободени (Даниелпур 2015: 97)“.

Библиография:

- Danielpour, D.(2015) *“Iran”*. – In: *Women Screenwriters”: An International Guide*, Ed. Nelmes, J./ Selbo, J. Palgrave Macmillan, 87–104.
- Esfandiari, H. (1997). *Reconstructed Lives: Women and Iran’s Islamic Revolution*, Washington DC: TheWoodrow Wilson Center Press.
- Hoodfar, H. (1999). “The Women’s Movement in Iran: Women at the Crossroads of Secularization and Islamicization”. – In: *WLUML – The Women’s Movement Series* №1.
- Sciolino, E. (2000). *Persian Mirrors: The Elusive Face of Iran*, New York,.
- Moghadam, V. (1988). “Women,Work, and Ideology in the Islamic Republic”, *International Journal of Middle East Studies*, volume 20, issue 2.
- Sedghi, H.(2007) *Women and Politics in Iran: Veiling, Unveiling, and Reveiling*, Cambridge University Press, 2007
- Moghadam, V. (2003). *Modernizing Women: Gender and Social Change in the Middle East*, Boulder: Lynne Rienner Publishers, Inc.

Зараждане на феминисткото движение в арабския свят

Ива Парцалева

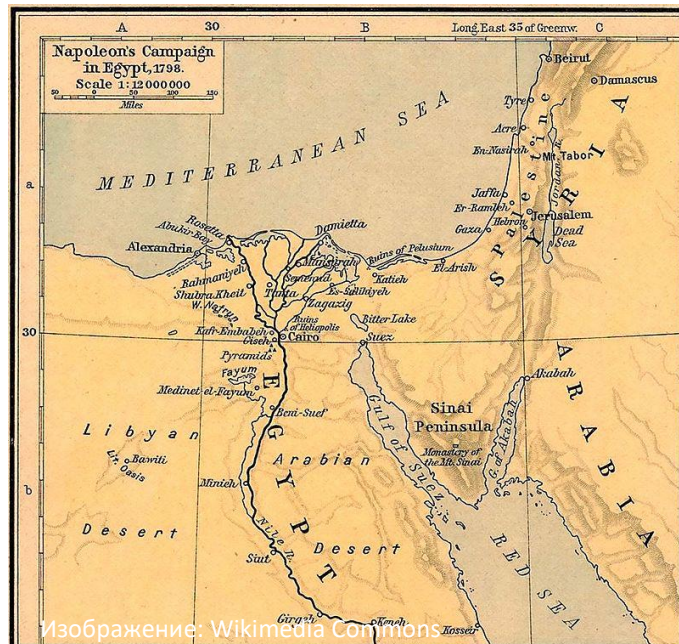
Неслучайно именно Египет става люлка на първите женски движения в арабския свят. От началото на XIX в. - най-напред с френската окупация на Наполеон Бонапарт (1798-1801) и най-вече под вещото ръководство на Мухаммад Али (1805-1848), край Нил се поставят основите на модерна държава, която все по-активно се включва в световната икономика и в която започват да текат бурни процеси по секуларизация, технологични иновации, урбанизация.

десетилетия на XX в., жените, дотогава изолирани в домовете си и подвластни на харемната култура, правят своите първи стъпки в обществото. Марго нарича тяхното участие в благотворителни, интелектуални и образователни инициативи „невидим, всекидневен феминизъм“¹. Третият етап започва през 20-те години на XX в., когато жените вече открито и решително повеждат организирана борба за своите права и създават първата независима феминистка асоциация: Египетския феминистки съюз.

Поява на феминистко самосъзнание

Ключова роля за създаването на феминистко движение изиграва достъпът до образование. Първи шанс да изградят нови умения, жените получават през 1832 г. с основаването на държавно училище за медицински сестри². През същото десетилетие врати отварят първите чужди частни мисионерски училища, а първото държавно девическо училище - Сиюфийа - е открито двадесет години по-късно: към края на 70-те години около 400 момичета се обучават в държавни начални училища.³

Веднъж получили достъп до образование, жените бързо стават част от зараждащата се модерна журналистика. През 90-те години на XIX в. в Кайро се появяват женски журнали: Хинд Науфал (1860-1920) създава първия подобен вестник „Ал-Фатах“ (Младото момиче) през 1892 г., а до края на века в печат влизат още три: „Ал-Фирдаус“ (Рай, 1896 г.), „Анис ал-Джалис“ (Женска компания, 1898 г.) и „Ал-Аила“ (Семейството, 1899 г.). Женската преса е дидактична, с фокус главно над ролята на жената като майка, съпруга и стопанка на дома. Въпреки

Изображение: Wikimedia Commons

Известната изследователка Марго Бадран отличава три етапа в ранното развитие на феминисткото движение в Египет. Най-напред, през последната четвърт на XIX в. египетската жена дава израз на зараждащото се у нея феминистко съзнание чрез поеми, разкази и есета, които се публикуват в появилата се женска преса. През втория етап, през първите две

¹ Badran, Margot. *Feminists, Islam, and Nation: Gender and the Making of Modern Egypt*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1995, p. 3.

² Това е така, въпреки че с отварянето на училището държавата не цели повишаване на образоваността сред

жените, а овладяване на венерически болести сред войниците.

³ *The Cambridge History of Egypt, Vol. 2: Modern Egypt, from 1517 to the End of the Twentieth Century*. Cambridge University Press, 2008, p. 282

че съдържанието на тези издания не е радикално, самото им съществуване е. Чрез писането жените колективно излизат отвъд ограниченото домашно пространство, получават шанс да говорят и да бъдат чути.

Худа Ша'арауи и Набауи́а Муса

Две жени, родени в късния XIX в., създават и дават облика на феминисткото движение в Египет, а и в целия арабския свят: Худа Ша'арауи (1879-1947) и Набауи́а Муса (1896-1951).

Изображение:
Wikimedia Commons

Худа Ша'арауи е от богато семейство, баща ѝ Мухаммад Султан е председател на египетското народно събрание и управител на Горен Египет, а майка ѝ - наложница от кавказки произход. Худа е омъжена на 13 г. за много по-възрастния си братовчед - Али Паша Ша'арауи, също виден политически деец и член на националистическата либерална партия Уафд. През първото десетилетие на XX в. Худа помага за създаването на благотворителни общества и организира лекции за жени. Тя е активно въввлечена в борбата за независимост между 1919 и 1920 г., а през 1923 г. основава Египетския феминистки съюз, чийто президент остава до смъртта си през 1947 г.

Изображение:
Wikimedia Commons

Набауи́а Муса е родена в град Загазик, в източната част на делтата на Нил. Баща ѝ Муса Мухаммад е капитан в армията. Набауи́а завършва основното училище „Аббас“ в Кайро през 1903 г. с по-високи оценки на държавните изпити по арабски език от бъдещия писател Аббас ал-Аккад и бъдещия премиер Махмуд ал-Нукраши. Въпреки протестите на

семейството си се записва в програмата за обучение на учители в училище „Ас-Санийа“, а след това става учител в училището „Аббас“. На следващата година изпраща петиция до Министерството на образованието, за да ѝ бъде разрешено да се яви на матура за средно образование - нещо нечувано за жена до този момент. Успява да се пребори за това си право, а оценката ѝ е сред най-добрите. Въпреки това не е допусната да учи в Египетския университет, но преподава в извънкласни лекции за жени, които се организират там. По-късно лекциите ѝ са публикувани във в. „Ал-Ахрам“. Става първата жена, египтянка, директор на девическо училище - във Файйум. Има дълга кариера като ръководител на държавни училища, а след като е уволнена от Министерството на образованието заради критики на образователните политики, и на свои частни училища. През 1920 г. Муса издава в Александрия книгата „Жената и труда“. В нея тя привежда и националистически, и религиозни аргументи за нуждата от образование на жените и възможности за работа. Става първата египтянка, получила ордена на Нил.

Марго Бадран очертава големи прилики в житейската съдба на Ша'арауи и Муса, въпреки че първата е от висшата, а втората от средната класа. И двете израстват без бащи, които умират рано, с неграмотни майки. И двете имат братя, с чийто житейски път могат да сравнят своя. Те осъзнават, че за разлика от братята си, ще трябва да водят живот, ограничен в дома. Недоволството и разочарованието подтиквават тези жени да търсят нови роли за себе си. Муса преследва нови хоризонти в образованието, което държавата предлага. Ша'арауи поема по пътя на обществения живот, създавайки социални услуги и интелектуални асоциации⁴.

Една от вратите към външния свят, която жените използват през първите години на XX в., е създаването на модерни светски хуманитарни

⁴ Badran, Margot. *Feminists, Islam, and Nation: Gender and the Making of Modern Egypt*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1995, p. 45

асоциации и социални услуги в полза на жени и деца в нужда. Именно феминистките в Египет са тези, които „изтръгват“ подкрепата за уязвимите от контрола на религиозните институции, като създават свои алтернативи.

Феминистките и национализма

В Египет жените националистки изграждат и развиват идеята за „новата жена“, която се изправя срещу колонизатора, а не се обръщат към традицията като към оръжие за културен отпор, както става в Алжир⁵. „Новата жена“ заема своя ниша в националистическата реторика на мъжете, които се борят за освобождението на Египет. От самото начало на революцията от 1919 г. до обявяването на независимостта през 1922 г. египетските жени са въвлечени в борбата по всички възможни пътища.

Изображение: Wikimedia Commons

Жените от висшата класа влизат с гръм и трясък в революционните вълнения в Египет на 16 март 1919 г., когато организират първата си публична демонстрация: акт, доскоро немислим в страната. Конкретен повод за бунта им е убийството от колониалните британски власти на млада жена два дни по-рано. Като стъпват по улиците на Кайро, между 150 и 300 жени заклеят насието и настояват за освобождението на арестуваните по-рано лидери на

националистическата, антиколониална партия Уафд, начело със Саад Заглул.

На 12 януари 1920 г. – като израз на съвместните действия с националистите мъже, жените създават своя политическа организация: Централен женски комитет към националистическата партия Уафд⁶. Худа Ша'арауи става негов президент. Комитетът е нагърбва с важни задачи в годините на битка за независимост: когато мъжете уафдисти са арестувани или изпратени в изгнание, жените поддържат контакт с арестуваните и с британските власти. Те управляват финансите, подкрепят стачки на работници и бойкоти, продават акции в Египетската банка, събират пари, за да финансират борбата. Играят важна роля за разширяването на обществената подкрепа за Уафд, като работят чрез женските мрежи и асоциации. Комитетът създава множество протестни ноти до британските окупационни власти, обръща се към чуждите мисии, египтянките пишат статии за чужди вестници с настояване на прекратяване на колониалната власт и тирания и освобождение на националистическите лидери на Египет.

Голямото разочарование за жените идва след независимостта: приетата през 1923 г. нова конституция обявява всички египтяни за равни, с равни граждански и политически права и задължения, но новият избран закон дава право да гласуват и да бъдат избирани в парламента само мъже. Жените националистки, които са се борили да изградят модерна национална култура и са работили неуморно в битката за национална независимост, са посъветвани да се върнат в домовете си и да бъдат примерни майки и съпруги. Така този път полът, а не националността става център на тяхната битка. От противопоставяне на британския колониализъм

⁵ За ситуацията в Алжир и използването на забулването и други елементи от традицията в противопоставянето на колонизаторските сили вижте: Fanon, Franz. *A Dying Colonialism*, New York: Monthly Review Press, 1965

⁶ Самата партия е само на десет месеца по това време.

те пренасочват енергията си към борба с местните патриархални практики.

Въпреки огорчението Худа Ша'арауи и Женският комитет продължават своето участие в политическия живот в следващите месеци. До финален раздор със Заглул се стига заради политиките на правителството спрямо Судан: като не приемат компромисите на управляващите в преговорите с британците, Худа и най-близките ѝ съратнички напускат Комитета.

Изображение: Wikimedia Commons

Организирано феминистко движение

На 16 март 1923 г., точно четири години след първата си публична демонстрация, Худа Ша'арауи, Набауийа Муса и още девет жени създават Египетски феминистки съюз, първата независима феминистка асоциация. Домът на Худа, където е основан ЕФС, ще продължи да бъде място за срещи до 1932 г., когато съюзът централизира дейността си и отваря голям комплекс, наричан от гражданите на Кайро „Домът на жената“. Неговото основаване е отпразнувано с двудневно тържество, на което пее и младата тогава Умм Кулсум. Новата сграда разполага с административни офиси, конферентни зали, библиотека, здравен център за бедни жени и деца.

Със създаването на ЕФС жените поставят началото на независима организирана феминистка борба. Марго Бадран отбелязва три важни стъпки, които те правят в началото на своето ново движение: 1) феминистките лидери свалят хиджабите си като политически акт, който символизира края на ограничението и невидимостта и появата в

публичното пространство; 2) жените за пръв път започват да използват термина „нисайя“, за да обозначат именно феминизма, а не просто женското; 3) жените създават структура на своето движение: администрация, преса, както и връзка с международното феминистко движение.

Феминисткото движение е национално, светско движение на египетските жени, мюсюлманки и християнки. То е светско, доколкото не е основано върху религиозен дискурс, но въпреки това се ситира в рамките на допустимото от религията. Феминистките възприемат идеите за ислямски модернизъм, за да дадат легитимност на своите искания.

През 1925 г., две години след създаването си, ЕФС основава своя месечен журнал *L'Egyptienne* („Египтянката“) на френски език. Дванадесет години по-късно ЕФС ще започне да издава и вестника „Ал-Мисрийа“ („Египтянката“), вече на арабски език. На първата страница на това издание пише: „Взаимствайте половината си религия от Аиша“, за да даде знак за съвместимостта между исляма и феминизма.

Най-пълният документ, който е показателен за програмата на феминистките, е създаден още през 1923 г., съвместно от ЕФС и Женския комитет на партия Уафд. Той е подготвен и разпространен по повод откриването на парламента, на което жените не са поканени. На всички парламентаристи са изпратени т.нар. Искания на египетските жени (*Les revendications des dames égyptiennes*).

Феминистките извеждат 32 искания, разделени в три групи: политически, социални и свързани с правата на жените. В последната група влизат равенство в образованието - достъп до университетите, създаването на средни училища за момичета в по-големите градове, смяна на мъжете учители с жени. Иска се право да гласуват и да бъдат избирани, като за гласоподавателките предлагат образователен ценз, наред с условие за притежание на земя. Искат промяна на кодекса за личния статус и по-специално законите, засягащи

полигамията и развода. В течение на следващите десетилетия жените ще добавят и други искания към първоначалния списък, а езикът им ще става все по-настоятелен.

Основни искания на феминистките

Политически права: След като са изключени от участие в първите избори, жените правят свои алтернативни. Те дават най-много гласове за Либералната конституционна партия (70), докато доскоршните им партньори от Уафд получават едва 12. ЕФС съобщава резултатите в "L'Egyptienne" и така дава израз на разочарованието си от излъганите обещания.

В началото на 30-те години, с идването на власт на авторитарното и реакционно правителство на Исмаил Сидки, жените получават нов шанс да демонстрират своите политически умения и да се включват - както по време на освободителната революция - в борбата за демокрация и върховенство на закона. След като Сидки разпуска парламента и обезсилва конституцията, ЕФС обединява сили със своите съграждани - мъже, в най-големия политически бунт от 1919 г.

От самото начало усилията в тази посока имат и международен аспект в контекста на общата борба на Международния алианс на жените за политически права. Лидерките на тази организация, от която ЕФС е част от самото си създаване: президентка Марджъри Корбет Ашби и двете вицепрезидентки Жермен Малтер-Сулие и Роса Манус пристигат в Кайро през 1935 г., за да окажат подкрепа на египетските си съратнички.

През 1935 г. - в рамките на пътуването си за конгреса в Истанбул на Международния алианс на жените, Худа Ша'арауи се среща с президента на Турската република - Мустафа Кемал. Година по-рано Турция е станала първата държава в Близкия изток и първата мюсюлманска държава, дала право на жените да гласуват и да бъдат избирани. Когато през 1944 г. Кайро е домакин на първата среща на Арабския феминистки конгрес, първата

от приетите 51 резолюции е свързана с настояване за право жените да участват в изборите и да бъдат избирани. Това право обаче ще бъде дадено от режима на Гамал Абдел Насър едва през 1956 г., тридесет и четири години след независимостта.

Нова роля на жената в семейството: Египетските феминистки стъпват на ислямския модернизъм по отношение на семейните отношения, като не подлагат на съмнение допълващите се роли на мъжа и жената у дома и не излизат извън нормите на шариата. Тяхна мишена е не ислямът, а патриархалната култура.

ЕФС атакува Закона за личния статут с две конкретни искания: въвеждане на минимална възраст за брак за момичетата (16 г.), с което да се даде възможност те да се образуват, и удължаване на законното попечителство на майката над нейните деца (до брак на момичетата и пубертет на момчетата). И двете кампании се увенчават с успех, съответно през 1923 и 1929 г. Три други искания засягат регулация на възможността мъжът да иска развод (настоява се това да става само по сериозни причини и в присъствието на кадия), ограничение на полигамията (само когато жената е стерилна или страда от неизлечима болест) и отмяна на институцията *бейт ал-та'ах*, буквално, къща на подчинението, с която мъж може да задължи със съдебна заповед жена, напуснала къщата си без неговото позволение, да се върне. Въпреки петициите, дискусиите и пламенните статии в пресата нито едно от тези искания не е уважено.

Образование: Една от ключовите цели на египетското феминистко движение е достъп до образование на всички жени във всички етапи и всички професионални направления. Първата голяма битка за ЕФС е отварянето на държавни средни училища за момичета, каквито през колониалния период не съществуват. Първото такова училище - „Шубра“ - е основано през 1925 г., тридесет и седем години след първото държавно средно училище за момчета. Постепенно още средни училища отварят врати в

Кайро и в други по-големи градове. Момчетата се представят отлично в образованието, а доклад от 1930 г. сочи, че имат по-добри резултати от момчетата.

От средата на 30-те години, в контекста на нарастващото влияние на ислямизма, в египетското общество се води дебат дали учебните дисциплини за момчетата не трябва да са различни и да включват умения, полезни за ролята им в дома. Набауййа Муса - лицето на феминистката битка за образование - обаче настоява за идентична програма с момчетата и допълнителни курсове, свързани с домакинството.

Наред с битката за средно образование, ЕФС организира кампания за достъп на жените и до висше. През 1925 г. частният дотогава Египетски университет отваря врати като държавен под името Фуад I и въпреки че хартата му го обявява за достъпен за всички египтяни, жените нямат право да учат там. Ректорът Ахмад Луфти ал-Саййид дискретно разрешава на четири жени да се запишат във факултета по изкуства (арабска литература и философия) през 1929 г. На следващата година жени влизат и в други факултети, а успехите им се отразяват на страниците на феминистката преса. Битката за достъп до университета се води през следващите години специалност по специалност. През 30-те години жени постепенно влизат във факултетите по търговия, земеделие, инженерство, медицина. До 1940 г. броят на жените в университети достига 450⁷.

Право на работа: През 30-те години правото на платена работа става основен елемент от феминистката кампания. В застъпничеството си феминистките отговарят на основите обвинения на обществото: че работещите жени пренебрегнат техните семейни роли, особено тази на добра майка и че работата ги отвежда в публичното

пространство и в контакт с мъже, застрашавайки техния морал и чест. Според консервативните гласове това представлява нарушение на повелите на исляма и е западно влияние.

Въпреки съпротивата жените от средната класа постепенно стъпват на образованието си и навлизат в нови професии. Някои започват да работят в текстилни фабрики. ЕФС организира професионални обучения по бродерии, шиене, тъкане на килими. Постепенно египтянките се включват и търговията. Единици стават медицински сестри и юристи. „Нашите млади жени днес не искат да разчитат първо на баща си и след това на съпруга им за препитание. Съзнавайки своята индивидуалност, те искат да печелят уважение и да поемат отговорност. За разлика от по-възрастните, те не смятат работата за социален позор, а по-скоро за средство за лично освобождение”, отчита Саиза Набарауи⁸.

През 1933 г. парламентът приема Закон за труда, който регламентира правото на заетост на жените, като ограничава достъпа им до някои сектори. Засягат се условията на труд. Жените не трябва да работят повече от девет часа на ден, както и повече от пет часа без почивка. Отпуската по майчинство се допуска месец преди раждането и 15 дни след него, като на работодателите се забранява уволнение на жените в този период.

⁷Al-Misriya. "To Those Who Ask for Limits in Educating the Girl," Aug. 1940, pp. 10–11.

⁸Report of the Twelfth Congress of the International Alliance of Women for Suffrage and Equal Citizenship Held in Istanbul April 16–25, 1935 (London, 1935) p. 134.

Правни въпроси и предизвикателства в процедурата на жени, търсещи закрила

адв. Десислава Тодорова, Център за правна помощ „Глас в България“

Защо в случаите на жени процедурата за закрила изисква един по-комплексен подход? Защо бежанската история на една жена налага по-комплексна оценка?

Защото жените могат да бъдат изложени на комплексни, разнородни,

специфични за пола рискове. Когато говорим за военен конфликт, жените могат да бъдат не само преки жертви на конфликта, но те са и основните потърпевши от съпътстващите щети и насилие под формата на сексуално насилие, отвлечения, изтезания. Когато говорим за хуманитарни кризи, проучванията показват, че жените са в пъти по-засегнати от мизерията и нищета, особено когато изначално са били ограничени в достъпа до образование или в правото да работят. Международните доклади показват, че повече от половината от вътрешно разселените лица са жени. Когато говорим за политически и обществени модели, жените са основните адресати на дискриминационни практики. Казват, че един от основните рефлексни на тоталитарните режими е именно да се заемат с ограничаването правата на жените. Когато говорим за социални традиционни и културни възприятия, жените са основни потърпевши на наложените в едно общество морални догми. Жените са изложени на посегателства, специфични за пола, като принудителни бракове или домашно насилие. Състоянието на правата на жените е лакмус за състоянието на свободата.

Последните събития в Афганистан демонстрираха колко крехки са свободата и равноправието на жените. Връщането на талибаните на власт създаде за пореден път несигурност за бъдещето на афганистанските жени. По време на режима на талибаните в края на 90-те жените бяха подложени на бичувания, екзекуции, принудителни бракове. С завземането на властта

от талибаните, хиляди напуснаха страната. Сред тях са афганистанските женски отбори по футбол и роботика, които взеха един от евакуиращите полети от Кабул. Хиляди афганистански жени обаче остават без евакуиращи полети в очакване дали свободата им ще бъде поредната разменна монета в една комплексна политическа обстановка.

Спецификата на рисковете спрямо жени често не може да бъде обхваната от каталога на стандартните въпроси, които се задават в интервюта за международна закрила. Например, въпросите “Членували ли сте в политическа партия или организация” или “Влизали сте в взаимоотношения с полицията или армията във вашата страна”, не могат да обхванат случаите, когато една жена е жертва на домашно насилие, принудителен брак, сексуално насилие. Тези въпроси не могат да отчетат факта, че в някои страни жените са изключени от политическия и обществен живот, т.е. в множество случаи жените не могат да изложат политически причини или политическо преследване за напускането на страната си.

Фото: ©UNHCR/Dobrin Kashavelov

Стандартните въпроси при провеждане на интервю за закрила често не могат да регистрират и специфични рискове, на които една жена може да бъде изложена при напускане на страната си. Търсейки изход от ситуацията си, жените са особено уязвими към трафик на хора, насилие,

тормоз от страна на трафикантите, към трудова експлоатация.

Предизвикателство е процесът на оценка на бежанската история на една жена, търсеца международна закрила, особено когато тя не отговаря на стандартния профил, т.е. не идва от страна с признат военен конфликт, не е политически дисидент, активист. И въпреки това тази жена може да е преживяла насилие, тормоз, дискриминация, да е била принудена да живее затворено, изолирано от обществения живот в страната си.

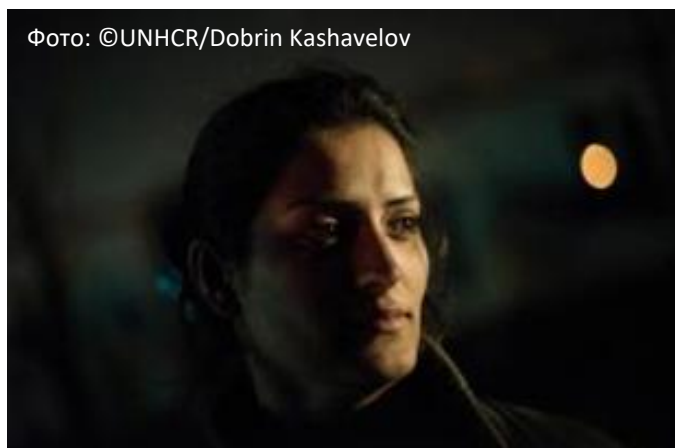

Фото: © UNHCR/Dobrin Kashavelov

Под въпрос е доколко процедурата за закрила в широко прилагания ѝ вариант може да отчете и тези аспекти като потенциални причини за предоставяне на закрила. Пример за това са случаите на домашно насилие, принудителни бракове. Често с известен автоматизъм те се категоризират като битов, личен проблем, а не като проблем от бежански характер. Домашното насилие не е битов и личен проблем. То може да бъде основание за предоставяне на статут, когато ситуацията на жената е разгледана и оценена в контекста на състоянието на правата на жените в страната на произход. В такъв случай следва да се зададат и обсъдят въпросите дали жена, преживяла домашно насилие, може да съзира властите, как властите третираят този проблем, дали могат да ѝ окажат ефективна защита. Дали една жена може по закон и на практика да поиска едностранно развод, при какви условия, какви биха били последиците за нея, може ли например да получи родителските права. Съществуват ли традиционни практики и общество-културни бариери за една жена да се противопостави на домашно насилие. Например в някои страни все

още се практикуват традиционни форми на правосъдие, предвиждащо тежки наказания за жени, напуснали семействата си. Съществуват места, където жените са особено потърпевши от наложени морални догми, санкциониращи жени за изневяра или непристойно поведение. Ето защо, когато става въпрос за специфични посегателства спрямо жени, се налага един обстоен, задълбочен, комплексен анализ със специален фокус върху ситуацията на жените в дадена страна.

Друго предизвикателство е процесът на идентификация на уязвимостта на жена, преживяла насилие. Сексуалното насилие и тормоз е нещо, което много трудно се споделя от самите жени заради чувствителността, интимността на темата и често заради това, че жената идва от една социално-културна среда, където темата за сексуално насилие е тема табу. В подобни случаи Наръчника на Върховния комисариат на ООН за бежанците на (ВКБООН) относно предоставяне на международна закрила при преследване на базата полово дискриминация (Наръчника на ВКБООН) посочва необходимостта от провеждането на няколко интервюта при специални условия, отчитайки уязвимата ситуация на кандидата и високия емоционален праг, пред който той е изправен, за да успее да изложи историята си. С това се има предвид, че дори начинът и условията на провеждането на процедурата за закрила следва да бъдат адаптирани към случаите, когато за търсещия закрила е особено сложно да сподели опита си и това е особено релевантно при жени, жертва на насилие.

Фото: © UNHCR/Béla Szandelszky

Специфични актове на насилие срещу жени често остават извън ползрението на административните органи. Пример за това е гениталното осакатяване. В тези случаи отново се прилага автоматизъм и причини, свързани с генитално осакатяване на жени, биват отхвърлени под предлог, че представляват битов проблем или са се случили отдавна във времето, с което се считат за „преклюдирани“. Същевременно обаче, според константната практика на Европейския съд за правата на човека (ЕСПЧ) гениталното обрязване на жените е акт на насилие, нарушаващ чл. 3 от Европейската конвенция за правата на човека. Гениталното осакатяване на жени, припознато безспорно като акт на насилие и полово дискриминация, се квалифицира като основание за предоставяне на бежански статут по смисъла на Конвенцията за статута на бежанците.

С немалко предизвикателства се сблъскват и жени, търсещи закрила заедно с децата си. В практиката се срещат все повече случаи на жени, напуснали страната си с децата си, или на жени, които впоследствие създават семейства в приемащата страна. Много от тях отглеждат децата си сами. В подобни случаи се наблюдава известен формализъм при оценката на бежанската ситуация. Въпреки че децата са самостоятелна страна в производството за

закрила, често за тях липсва самостоятелна преценка на бежанската им и хуманитарна ситуация, съобразена с принципа за висшия интерес на детето. Липсва и самостоятелен анализ на въпросите какво би се случило с тях, ако бъдат върнати в страната на произход на майката. Докладите, които се изготвят от отделите „Закрила на детето“ обикновено се изчерпват с това какви грижи майката полага за децата и дали са адекватни условията за живеене, без да се вземе отношение към бежанската ситуация. За бежанските въпроси отделите „Закрила на детето“ посочват като компетентни Държавната агенция за бежанците (ДАБ), а ДАБ прехвърлят компетентността обратно към отделите „Закрила на детето“. По този начин се получава вакуум в оценката на бежанската ситуация на жени, търсещи закрила заедно с децата си.

Като цяло са необходими визия и работа в посока подобряване качеството на процедурата в случаите на жени, търсещи международна закрила. Само по този начин административното производство може адекватно да откликне на нарастващата тенденция на жени, които принудително напускат страните си и заявяват свои собствени причини за това, свързани с тежки нарушения на техните основни права.

Жените, миграцията, възможностите и Humans in the Loop

Магдалена Цанева и Пресияна Бахова

Пресияна Бахова завършва специалност Културология в СУ „Св. Климент Охридски“. Отскоро започва да се интересува от развитие в сферата на маркетинга и рекламата и отдавна открива подходяща връзка между това и специалността в университета. Радва се, че Humans in the Loop я запознава толкова отблизо с темата за мигрантите.

Магдалена Цанева следва магистратура в специалност Global Communications в Ерфурт, Германия. Връща се в София, за да направи стаж в социалното предприятие Humans in the Loop, тъй като това е идеалното място за нея за развитие на интересите, ориентирани към разбиране и преодоляване на проблеми с класовото разделение и уязвимите общества.

Като свидетел на трудностите, причинени на общностите от въоръжени конфликти и принудително разселване, Humans in the Loop е създадена с голямата идея да насочи възможностите за работа към тези, които се нуждаят най-много от тях. Понастоящем HITL разполага с работна сила от над 250 души, засегнати от конфликти, които работят, за да запазват приложения на изкуствения интелект. Иновативният ни модел печели престижната награда SOLVE на MIT за 2020 г. в категория „Добра работа и включващо предприемачество“, както и е единственият български проект, избран да представи страната на международното експо в Дубай през 2021 г.

Целта ни е да осигурим на младите хора, засегнати от конфликти на Балканите и в Близкия изток, достъп до дистанционна онлайн работа в областта на аотирането на данни. Партнирайки си с местни организации в региона, HITL достига до хора, които нямат легалното право да работят или са изключени от работния пазар по други причини, и оказва трансформиращо въздействие върху живота им. Предоставената работа е компенсирана на ниво до два пъти минималното почасово заплащане във всяка страна и е в съответствие с политиката за справедлив труд на

HITL. Достъпът до онлайн възможности за работа, както и специфичните за проекта и общите обучения по дигитални умения за всички участници, са безплатни.

Достъпът на търсещите закрила до права и социална интеграция зависи до голяма степен от достъпа им до пазара на труда и до платената заетост, тъй като той натурално води до чувство за независимост и разбира се, финансова сигурност. Това важи с особена сила за жените, които преживяват миграцията по по-различен начин от мъжете и са обект на специфични форми на насилие и дискриминация. В хибридната си концепция между фондация и бизнес с услуги в ИТ сектора, Humans in the Loop цели да насърчава равенството между половете в работна среда, докато осигурява работа на бежанци в сферата на ръчните аотации за изкуствен интелект. Иначе казано, Humans in the Loop насърчава равен достъп до работни места и възможности за развитие в полза на общностите, засегнати от конфликти (бежанските общности в България, Турция и Ливан, както и засегнатите от военни конфликти в страните източник на принудителна миграция като Сирия, Ирак и Афганистан).

Като хибридно социално предприятие, Humans in the Loop дава старт на процесите за интеграция в рамките на фондацията, която предлага безплатно обучение по английски език и информационни технологии. Тези, които преминават курсовете, получават правото да кандидатстват за възможности за работа в нашата компания. Това е хибридна програма, която изпълняваме от създаването на социалното предприятие, и все още сме на път да разширим дълбочината и

обхвата на тази програма за всички, проявяващи интерес.

Преквалификация и придобиване на нови умения

Някои от възможностите за преквалификация включват например програмата HITL Stars, която се фокусира върху 2 модула - умения по английски език и IT умения. В IT уменията се включва цял модул за анотация, което представлява обработване на визуална информация на компютър - на компютъра се казва какво интерпретира и така се предоставя контекст чрез маркиране с човешка ръка на съдържание като текст, аудио, изображения, видео, по начин, по който да може да бъде разпознат от машината. Целта е да бъде осигурена възможност за работа в Humans in the Loop на тези, които завършат успешно курса.

Друга програма за обучение, която се провежда, е "Как да започнем онлайн бизнес?", която наричаме HITL Business Stars. Тя е насочена към хора, засегнати от конфликти, които имат известни познания по английски език и информационни технологии. Курсът включва основни умения за стартиране и ръководене на успешен онлайн бизнес и продажба на услуги/продукти.

Два от курсовете ни вече бяха насочени специално към жените бежанки, с което искахме да насърчим тяхното включване.

Обикновено уроците се състоят на място в нашия офис на ул. "Княз Борис I". Тъй като знаем, че част от нашите участници са майки и поемат много отговорности за семейството, ние им предлагаме безплатни забавачница или детска градина, с

което максимално да спомогнем тяхната възможност да посещават курсовете. Тъй като COVID-19 принуди мнозина да се адаптират към нови условия на работа, с цел опазване на здравето, ние успешно преместихме уроците онлайн. Тъй като нашата работа и занятия са в дигиталната сфера, бяхме добре подготвени да се справим с това предизвикателство.

Включване в пазара на труда

Според Върховния комисариат на ООН за бежанците (ВКБООН) най-голямото предизвикателство за жените бежанки в България е необходимостта както съпругът, така и съпругата да работят, за да поддържат домакинството, тъй като една заплата обикновено не е достатъчна. Жените често са домакини и може да нямат предишен професионален опит. Друго предизвикателство е фактът, че редица съпрузи не желаят да позволят на жените си да работят.

За да отговори на нуждите на жените бежанки, HITL предлага редица различни решения и подкрепа: целта е минимум 50% от всички участници в наши обучения, повишаване на квалификацията и възможности за заетост да са жени. За да се избегне трудовата сегрегация, която ощетява повече жените, отколкото мъжете, HITL има сред приоритетите си осигуряване достъп на жените до по-широк спектър от възможности за работа. Концепцията за въвеждане на жените в дистанционната дигитална работа подпомага тяхното овластяване, което им позволява да допринесат за финансите на домакинството и им позволява да работят от дома си в дългосрочен план.

Освен че осигуряваме минимум 50% участие на жени в България, работим и с нашите НПО

партньори извън България, за да постигнем същото. През 2020 г. процентът на жените бенефициенти в България е 63,41%. Благодарение на усилията на нашата партньорска фондация "Roia", броят на жените анотатори в Сирия се е увеличил от 32% на 50%. В Ирак процентът на жените в работната сила през 2020 г. е най-висок във всички наши локации: 65%. Единственото изключение от този план за приобщаване на половете е Турция (34%), където фокусът е върху екип за медицинско анотиране, което означава, че даваме приоритет на работници със специфична квалификация, повечето от които са мъже. Въпреки това, 54,6% от нашата работна сила във всички локации през 2020 г. са жени.

За успешните примери

Един от нашите успешни примери е Ялда, на 18 г. родена в Лахиджан, Иран. Преди три години заедно със семейството си се мести в България в търсене на по-добри възможности. Записана е в гимназия в София, която завършва една година по-рано, а настоящата ѝ цел е да учи компютърни науки и инженерство в университет.

Научава за курсовете на HITL през октомври 2020 г. и решава да участва. След 2 месеца занимания по английски език и информационни технологии тя се включва в проекти за анотиране, които много ѝ допадат. В един от първите си проекти Ялда се откроява и доказва уменията си, като поправя грешките на цяла партида изображения само за един ден. След това тя кандидатства и е приета за

позицията на супервайзор и специалист проекти в компанията.

Онова, което Ялда харесва най-много в проектите за анотация, е, че всеки проект е различен от останалите: от клиентите до часовите зони - всичко е разнообразно. Тя споменава, че решението ѝ да работи с HITL е било инвестиция в нейната бъдеща кариера. Във финансово отношение периодът е бил наистина труден за нея, така че наличието на работа е осигурило живота ѝ в България.

Тъй като 2020 г. е годината, в която започва пандемията, Ялда има възможност да работи от дома си и да се радва на гъвкаво работно време. Това са основните причини, поради които тя смята, че работата като анотатор е идеална възможност за бежанци и мигранти. Част от екипа на Humans in the Loop като обучител по анотиране е и нейната сестра, Газале, на 22 години. Тя накратко споделя, че вижда компанията като чудесна възможност за развитие на умения и знания, както и за първи стъпки в кариерата на млади момичета.

По-голямата част от нашите супервайзори и обучители са жени, което благоприятства и съответно повече жени да се осмелят да се включат в нашите програми и да започнат работа. Имаме супервайзори, които говорят арабски и фарси, и поради тази причина дори и един участник да не владее добре български или английски език, това не би било бариера пред включването в обучения и последваща заетост.

Humans in the Loop винаги гледа напред и екипът ни инвестира постоянно в развитието и организирането на нови курсове по програма HITL Stars. Работим активно с нашите НПО партньори в региона и сме винаги в готовност да разширим нашата мрежа от съмишленици. Развиваме своя платформа за онлайн обучение чрез интерактивни видеа и упражнения. В момента подготвяме пилотна програма в Йордания в бежанския лагер "Азрак", както и задълбочаваме дейностите си в Ливан.

Интервю с Фей Ешкевари, журналистка

Колкото по-осъзнати са хората в Иран, толкова повече страдат

Интервюто направи Ваня Иванова

Здравей, Фей, благодаря за възможността да разкажеш на читателите на бюлетина какво означава да си иранка в днешно време и какво е да живееш в ислямска страна?

И аз благодаря. Да бъдеш иранка не непременно означава, че принадлежиш на ислямската култура. Всъщност иранската култура доминира върху исляма, ние имаме много различни

религии в Иран: зороастризм, християнство, юдаизъм, бахайизъм, древни форми на комунизъм пропагандирани от Моздак и Мани, които не са много харесвани от хората, и имаме дълга история на научен агностицизъм и атеизъм – имали сме жени, които управляват, следи на матриархат, жени войници и разказващи истории като Шехерезада (Shahrazad), която се противопоставя на диктатурата на Халифата по свой начин, поети класици, които са били агностици, като Хаям, поет и математик от XI век, класически учени, които успяват да положат основи на научен интегритет, актуални и днес, като Рази, химик, хирург и доктор, който открива формули на сярна киселина и чист алкохол през IX век, след като експериментира със забранени вещества, вино и бива убит от талибани (означава свещеници) за извършване на ерес. Те често са представени на света като „ислямски учени“, което е смешно. Никой не е видял Галилей да бъде наречен „християнски астроном“. Ислямските идеи се откриват в Иран, като хората са ги изповядвали по един по-свободен, мистичен и индивидуален начин от управляващите с тоталитарен подход. Иран не може да се определя като една цяла ислямска култура, защото това не е истина, тъй като хората там са наследили разнообразни културни гени. Понякога иранците може да са надъхани с обещания за ислямска утопия, и безплатен газ,

безплатно придвижване и електричество, както се случи по време на Ислямската революция от 1979 г., но това е един момент от историята. От друга страна, аз се осмелявам да кажа, че нищо не е така отварящо очите за потенциала на насилието на религия както живот по време на религиозен режим. Ние често се шегуваме, че трябва да благодарим на насилниците на Ислямската република за това, че ни отварят очите.

Да бъдеш жена в Иран означава, че ти се бориш за правата, за които си осъзната и с които се свързваш. Отне години на иранците да разберат, че след 1979 г. жените в Иран изгубиха някои права. Хората не ни вярват, когато скандирахме „един милион подписи за равенство“. Те си мислеха, че лъжем, защото в повечето семейства, въпреки че съществуват някакви неравенства, например, когато се споделя наследството, момичето получава половината на това, което получава момчето още от по-стари време, с обяснението, че жените споделят заплатата на мъжете си, докато те не ходят на работа. Така хората вярват в някаква справедливост. Но те не знаеха за други практики, водещи до неравенство, които влизат в законодателството от 1979 г. Така, те бяха изненадани, ядосани и уплашени. Едно десетилетие по-късно, иранските жени започнаха да изискват равенство още по-силно, вече не

ставаше дума само за начина на обличане, но той стана символ на потисничеството и нарушените права на човека. Хората спряха да вярват на любимия лозунг на управляващите „Жена в хиджаб е като перла, защитена в черупката си“. По-късно по-младите поколения застанаха пред телевизионните камери и започнаха да говорят високо за голямото неудовлетворение на превръщането на жените в обекти.

В Иран се наблюдава странен феномен, който съществува в най-прогресивните общества. Заедно с религиозния произход на обществото, който ние не можем да отречем и което може да бъде видяно и като добродетел, когато става дума за помощ към бедните и гостоприемство, в Иран 55% от феминистите са мъже,

Ето няколко други общовъзприети факта:

- Религиозните жени като цяло претендират за същите права като своите не-религиозни сестри, приоритизирайки светското законодателство пред шариата;

- Има цяло поколение, което стана не-религиозно в 50-те и 60-те години от живота си, обратно на

традиционно наблюдавания религиозен консерватизъм, който се засилва с напредване на възрастта. Колкото повече остаряваме, толкова по-трудно става преосмислянето на възгледите и начина на живот, и изисква повече смелост. На жените също така им се наложи да преосмислят своите идеи и дозата религия във възгледите си.

- Според едно проучване, повече от 70% от младите иранци са не-религиозни, или дори анти-религиозни. Някои имат културно-обусловена вяра в пред-ислямската зороастрийска вяра, която проповядва рационализъм и равенство като най-важни ценности (на иранците не е позволено официално да променят религията си на не-Ислямска/Шиитска, така че всички променили религията си автоматично се броят за мюсюлмани.) От изброените факти, огромно количество се отнася за жени.

- 78% от образованите хора в Иран са жени, които като цяло получават по-добро образование от мъжете заради семейния манталитет, който вижда ценност в образованието на момичетата – разбира се, извън всички предизвикателства на не-хомогенното общество като деца, ощетени заради социална патология, или деца, принуждавани да работят или да се женят в определени малцинства, с които гражданското общество не е допуснато да работи.

Колкото по-осъзнати са хората, толкова повече страдат. Факт е, че, за да обединят иранската култура и да я накарат да прилича на останалите ислямски култури, ни наложиха носенето на хиджаб, погаврайки всички обещания на водачите за свобода в Ислямската Република, както и под сянката на осемгодишния конфликт между Иран и Ирак през 80-те. Вероятно никога не сме виждали друга нация в Близкия изток да преживява подобна форма на религиозно потисничество, където жените автоматично се забулват и се смятат за повече или по-малко задължени да спазват религиозните практики.

За съжаление, Ислямската Революция в Иран през 1979 г. интензифицира ситуацията и в съседните страни, като подхрани тяхната радикализация, но иранските жени и дори мъже, ако сте забелязали, където и да отидат показват несъгласието си с наложеното носене на хиджаб по различни

начини, и уплашени, но борещи се ирански активистки често са окачествявани като ислямофобски от културните групи на запад; ние оставаме нечути от западното прогресивно общество като активисти и мейнстрийм медии. Нашите каузи често не получават подобаващо отразяване. По някакъв начин, устите ни са запушвани както от Ислямската революция, така и от Запада, който предпочита да приеме за екзотичен един задължителен дрескод под предтекста за културен плурализъм и толерантност.

Нашето общество винаги е представлявало микс от различни култури, кухни и религии, по-толерантно от хомогенните западни общества, но винаги я е имало тенденцията да се унифицира образът на т. нар. Близък изток. Близък до кого? „Близък“ до Европа, която вижда себе си като „център“ и не проявява желание да вникне в нюансите и многообразието на този регион. Такъв цветен гоблен е потенциален източник на огромно вдъхновение. Трябва да престанем с клишето за секси тъмни очи под бурка и кючека като идентичност на иранските жени, тъй като този образ не е истински.

Едва тогава бихме видели, че жените искат да не бъдат убивани заради обикновен протест. 4 милиона жени са задържани годишно за показване на малко коса докато шофират или минават по улицата. Всички те не молят за помощ да ги освободите, но молят да уважавате собственото си достойнство, като не вярвате на една поддържана лъжа в името на „уважаване на блискоизточната култура“, като ви карат да носите хиджаб без да протестираме, когато посещавате Иран в качеството си на европейска дипломатка, дошла да преговаря с ислямските власти за петрол, санкции/ембарго или икономически контакти.

Нека добавя, наскоро много иранци плаха, когато Афганистан беше изоставен в ръцете на талибаните след две десетилетия на практикуване на свобода и трудната работа на местни НПО в повечето аспекти. Притеснени сме дали хората там ще могат да вземат тежкия изпит да се справят с живота при лъжите на талибаните, на които всички на Запад са склонни да повярват, за „маската на умереност“, която са научили от

иранските си колеги по власт – маска, която се продава изключително добре на Запад.

BBC предаде, че данните на 250 афганистански преводачи, които все още живеят там, *случайно* били изтекли и достигнали до талибаните. Иран, и особено жените, също са страдали от подобно безотговорно отношение. Някои европейски граждани, с които разговарям случайно, или не знаят нищо за Иран, или се изненадват, че в Иран няма гражданска война, все едно е нещо нормално там да има война!

Казвам им, че ние се борим за своите права, и тази борба ни струва толкова, колкото и истинска война с подобен брой загинали. Размерите на изтичането на мозъци, 10 милиона емигрирали и огромен брой търсеци убежище, които се изливат след всяка вълна на протести, наистина са сравними с гражданска война.

Благодаря, Фей. Би ли разказала и за твоята лична история.

Аз дойдох през 2009 г., когато много протестиращи бяха задържани в Иран, и ми отне доста време, за да се адаптирам към живота тук, заради напрежението, много дългия обезсърчаващ процес, официалната процедура (интервютата), когато отново и отново аз бях отхвърлена. Като човек от общество на зложници, защото 80 милиона иранско население са зложници в Иран, не беше изненадващо, че не бях третирана добре от друго правителство. Твоите приоритети, твой случай е отлаган, не си добре приет от системата, но си видян като тежест. Твоят потенциал не е приет сериозно. В същото време, хората тук са чудесни. Аз имам най-добрите си приятели тук, които са ми повярвали, помогнаха ми и без тяхната помощ, цялото напрежение щеше да бъде непоносимо.

Тук, аз говоря свободно, аз превеждам и публикувам от време на време, преподавам персийски език. Имам много умни български ученици полиглоти, които учат и превеждат от и на стария класически и модерен персийски, включително на български и един от тях говори персийски по-добре от мен, не се шегувам. Опитвам се да оставя следа, изграждам културна връзка на индивидуално ниво като преподавам персийски.

Кажете ни повече за взаимодействието с българите, с обществото като цяло?

Опитвах се да не се лишавам от българското общество, имам много приятели тук, хубави приятели, на които наистина имам доверие, но вече живея в собствен балон. Аз съм в този поток, който ме поставя в контакт с обществото, но в края на краищата не съм сигурна дали ми е позволено да променя нещо тук. Но аз съм била свидетелка и се радвам, че българите работят към изграждане на обществото си с нови стандарти, че цената на промяната не е голяма, както работата в НПО не е криминализирана тук и такава свобода не трябва да се приема за даденост. Радвам се, че съм свидетел, че върховенството на закона се приема все по-сериозно.

Имала ли си моменти, в които да си се чувствала наистина свободна, след като пристигна в България?

Моментът, в който отидох на Черно море, без да бъда застрашена от морална полиция, почувствах се свободна... но това не е напълно истина, защото аз виждам ограниченията тук. Всичко отнема време, включително колективната сила да бъде изградена социална увереност, за да се постигне желаната промяна. Аз просто наблюдавам и това е освобождаващо по някакъв начин. В личен план, аз ще бъда свободна, когато движението и достъпът до образование не са ограничени за мен по географски признак, заради икономически ресурси или език. Работя да го постигна.

Какъв е статутът ти в България в момента?

Хуманитарен статут, което ме прави уязвима. Хуманитарният статут означава, че не ми е позволено да ходя никъде, защото ти се дава документ за пътуване, който не е официален паспорт в повечето страни, а за тези, които го признават, трябва да платиш такса от 80 евро, за да кандидатстваш за виза, която може да бъде отхвърлена след определено време, което реално означава, че си оставен без паспорт за част от живота си.

Доволна ли си от работата, с която допринасяш в Бежанския консултативен съвет?

Радвам се, че доброволстваме заедно с други умни и безкористни хора от различни страни в Бежанския консултативен съвет, защото според мен няма добро разбиране за бежанците, всеки има някаква въображаема идея какво са бежанците, или според повечето хора, мигрантите, което означава мен, втора класа гражданин, или всъщност никакъв гражданин, или някой нискостоящ, някой, неотложно и непременно в нужда, като че бежанците са изпразнени от човешки потенциал. Затова се радвам, когато хората допринасят с нови идеи в обществото, които водят до разпознаване на възможностите. Това е, което прави Бежанският консултативен съвет. Ние се опитваме да допринесем с различни гледни точки за бежанците, да насърчим дискурс и да предложим решения. Разбира се, има ограничения, повечето

от нас не говорят гладко български език, той не е наш майчин език, и има някои неща, които ние няма как да променим, но Съветът се опитва да представи нови възможности, да сме ползотворни не само за бежанците, но и за българското общество. Ние също се стараем да мислим устойчиво, като оставим следа и поставим основите за следващото поколение доброволци, които ще дойдат след нас.

Имаш ли усещане, че живееш нормален живот?

Не точно. Не смея да имам дете, тъй като не искам проблемите ми да се прехвърлят върху друго уязвимо същество.

Не съм посещавала членовете на семейството си, откакто напуснах страната си. Пропуснах сватбата на братовчед ми, защото не можех да пътувам до съседна страна, Унгария, където той получи образование, и това е болезнено. Пропуснах много шансове за личностно развитие поради ограниченията за свободно придвижване за бежанците.

Преди всичко, когато банкова ти сметка е изложена на риск от закриване, как може човек да си помисли, че животът му е нормален? Като бежанец ти знаеш, че твоите права не са равни на тези на нормален гражданин, но от друга страна, моят личен път ме обогатяват с различни преживявания, които не бих могла да имам, освен ако не рискувах да напусна Иран. Този риск ми даде сила, че мога да понасям трудности, мога да изграждам неща с най-малкото, което имам на разположение, и мога да стоя на краката си и да

правя нещо, което дава възможност на мен и хората около мен, но се надявам нещата да станат по-гладки за други хора.

Дългите обезсърчаващи формални процеси, опасността от затваряне на банковата сметка всеки път, когато бъдеш повикан в банката, такива неща съсипват не само един човек, но и много неща около него (нея), превръщат те в безполезен човек, което е потенциално опасно за всички, човек, който може да се разболее, психично, и подобни шокове нанасят надеждите на цялото общество, така че нека се надяваме, че такива неща не се случват в живота на никого. Но досега аз можех да понасям нещата, мога да се убедя, че те са в посока на моето реализиране и овластяване, в известен смисъл, че нещо, което не ме убива, ме прави по-силна.

Благодаря, Фей, за всичко преживяно, което сподели и ни позволи да разберем по-добре. Би ли искала да добавиш нещо?

Бих искал да изразя своята благодарност на онези, които са ми помогнали, тези организации и личности, които ми помогнаха във всичко това, по този начин можех да се справя с многобройни проблеми. Ако хората знаеха колко много значи малко помощ, няколко изречения, казани в най-трудния период от живота на човек, че това би могло да ги спаси от най-голямата криза в живота им, биха могли да бъдат по-внимателни.

Имах най-невероятните хора, които защитаваха моето дело, и се бориха упорито от Хелзинкския комитет, имах моя хазяин, който се опита да ме спаси от трудности. Виждам, че българското правителство има свои собствени проблеми, свои притеснения, те вършат работата си, но бих помолила: „Може ли да бъде по-малко болезнено, моля?“

Благодаря ви, красиви хора, сега имам повече български приятели, отколкото иранци, на някои ирански приятели загубих номерата и е трудно да ги намеря отново, междувременно имам хора тук, на които мога да се доверя и това е съкровище, трябва да кажа на глас „Благодаря“. Благодаря ви за работата, която вършите. Благодарим ви, че дадохте трибуна на нашия глас.

Съветът на жените бежанки в България – 18 години отдаден труд за права, равенство и ненасилие

Линда Ауанис

Съветът на жените бежанки в България навърши 18 години от създаването си и началото на отдадената им работа с жени, деца и семейства им в България през март 2021 г. През този период екипът на организацията е помогнал на хиляди търсещи и получили закрила в България. В последните години работата им е специализирана в подкрепа на жени и семейства, които вече са получили бежански или хуманитарен статут и живеят на външни адреси в София.

Жените бежанки се нуждаят от съвет и подкрепа най-вече относно образованието на децата им, намирането на работа и здравни въпроси. Регулярните срещи с българки и свикването със средата, в която живеят, ги провокира да бъдат по-отворени и дейни, като след година-две от живота си в страната, се чувстват спокойни и свободни да бъдат по-самостоятелни и да намерят работа.

Председателката на организацията, Линда Ауанис, споделя историите на жени, които някога не са излизали сами от жилищата си в страните на произход заради войната там, но тук са открили възможността да ходят на разходка, до училището на децата си, до магазина, което им дава чувство за свобода, желание да работят и допълнително да се образоват. През 2021 г. организацията се гордее с провеждането на 25 групи с жени на различни теми относно насилието, основано на пола, финансиран от УНИЦЕФ България. В групите са участвали 132 жени на възраст 26-53 години от Сирия, Ирак, Палестина, Йордания, Афганистан и Иран. Ето и някои от темите:

- Традиционните роли в семейството и половото равенство;
- Запознаване с традиционните представи за взаимоотношенията между мъжа и жената в България и моята страна;
- Равнопоставеност между половете в България и страната, от която идвам;
- Взаимоотношенията в двойката и овластяване на жената;
- Общото и различното по отношение правата на жените в моята страна и България;
- Насилие, основано на пола и равнопоставеност между половете в България и страната, от която идвам;
- Правата на жените и стереотипите в обществото;
- Предизвикателствата пред жените бежанки в отстояването на правата им в трудовите правоотношения;
- Власт и различните прояви, които допринасят за неравноставеност между половете;
- Дискриминативна реч и език на омраза в социалните мрежи;
- Начини за противодействие на дискриминативния език на омразата в социалните мрежи;
- COVID-19 и отразяването му върху социалните роли на мъжете и жените. Ниво на проявления на неравноставеност;
- Начини за противодействие на новите предизвикателства пред жените като резултат на пандемията;
- Новите технологии и ролята им в „насърчаването“ /редуцирането на неравенството между половете;
- Изследване на силните страни и предизвикателствата в това да бъдеш жена в съвременните общества;
- Възможности за противодействие на училищен тормоз;
- Идентифициране на различните проявления на неравноставеност в училищна среда;
- Възможности за преодоляване на проявленията на неравноставеност в училища.

За повече информация: <https://crw-bg.org/>

Академични хоризонти

Възможности за публикуване и участие

Forced Migration Review събира статии с краен срок 25 октомври 2021 г. за новия си брой на тема “Климатична криза и разселване: от ангажимент към действие” (Climate Crisis and Displacement: from Commitment to Action), повече информация вижте тук: <https://www.fmreview.org/issue69>

Нови публикации

Anna Krasteva. (2021). Balkan migration crises and beyond. In: Southeastern Europe, 45 (2021), 173-203. Достъпен [онлайн](#)

Ключови доклади за жените бежанки в България

Петкова, Д., Христова, Д., Майсторович, Д. (2019) Жените бежанки и пазарът на труда в България. София: Каритас София, Catholic Relief Services. Достъпен [онлайн](#).

Редакционна колегия

Главен редактор: д-р Ваня Иванова (Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей при Българска академия на науките)

Редактори: Петя Караянева (ВКБООН), Ива Парцалева (ВКБООН), д-р Кина Събева (Български съвет за бежанци и мигранти)

Благодарности

Редакционната колегия благодари на всички автори в броя: доц. д-р Албена Накова, Людмила Янева, Десислава Тодорова, Линда Аунис, Фей Ешкевари, Силсила Махбуб, Магдалена Цанева, Пресияна Бахова.

Обратна връзка

С цел подобряване и развитие на информационната инфраструктура и предоставените информационни материали отправяме покана за обратна връзка чрез [онлайн форма](#).

Резюме на български език

Трети брой на академичния бюлетин „Бежанците: днес и утре“ е посветен на жените и принудителната миграция. Данни на ВКБООН за 2020 г. показват, че 47% от всички 84,2 милиона души, принудени да напуснат домовете си, са жени. В България през 2020 г. 364 жени са подали молби за международна закрила, като 46 са получили бежански, а 160 хуманитарен статут. Настоящият брой включва статии, които, от една страна, допринасят повече за разбирането какви са нагласите на българското общество към жените бежанки, а, от друга разказват повече за самите тях. Каква е съдбата на иранките след Ислямската революция, как се заражда феминисткото движение в арабския свят, какво е да бъдеш жена журналистка от Иран днес в опит да изграждаш нов живот в нова страна и защо е нужен комплексен подход в процедурата за предоставяне на международна закрила в България, са само част от темите, за които можете да прочете в броя.

Summary in English

The third issue of the academic newsletter “Refugees: Today and Tomorrow” is dedicated to women and forced migration. UNHCR data for 2020 show that 47% out of all 84.2 million people who are forced to leave their homes are women. In Bulgaria in 2020, 364 women applied for international protection, with 46 receiving refugee status and 160 humanitarian status. This issue includes articles that, on the one hand, contribute more to the understanding of those that address Bulgarian society to refugee women, and, on the other hand, tell more about themselves. What is the fate of Iranians after the Islamic Revolution, how did the feminist movement emerge in the Arab world, what is it like to be a female journalist from Iran today in an attempt to build a new life in a new country and why a comprehensive approach to international protection is needed in Bulgaria are just some of the topics you can read about in the issue.

БЕЖАНЦИТЕ: ДНЕС И УТРЕ

АКАДЕМИЧЕН БЮЛЕТИН

ISSN 2683-1120

ACADEMIA.REFUGEE-INTEGRATION.BG

www.bulrefcouncil.org

www.bcrm-bg.org

www.refugee-integration.bg

www.refugee.bg

bgrc@bulrefcouncil.org

